

ТУРИСТИЧКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ОПШТИНЕ НЕГОТИН

РОДОЉУБ ЧУЧУЛОВИЋ^{*1}, АНА ЧУЧУЛОВИЋ²

¹Универзитет Сингидунум - Факултет за примењену екологију Футура, Лазаревачки друм 13-15,
Београд, Србија

²ИНЕП-Институт за примену нуклеарне енергије, Банатска 31б, Земун, Србија

Сажетак: Општина Неготин по својим физичко - географским и друштвено економским карактеристикама припада територијама са изузетно повољним туристичким потенцијалима. Да би ова поставка постала научно валидна у раду је применом квантитативно – квалитативне методе извршена туристичка валоризација, којом су добијене вредности по рангу атрактивности и на основу којих су донети закључци о правцима и облицима туристичких кретања. Резултати туристичке валоризације су показали да међу природним карактеристикама највећу општу туристичку вредност имају хидрографија и животињски свет, која је на нивоу – добар (3). Потом следи општа вредност (задовољава – 1,8) и на крају клима са оценом не задовољава (1,2). Валоризацијом антропогених карактеристика закључује се да максималну општу вредност (4) имају просторне културно – историјске целине у које спадају сакрални објекти – манастири и цркве и Рајачке пимнице. Посебно велику вредност поседују Рајачке пимнице јер чине, за наше прилике, изузетну, непоновљиву вредност, која се може на врло разноврсне начине осмишљавати и прилагођавати туристичком искоришћавању. На основу изведене туристичке валоризације уочава се да је општи туристички значај општине Неготин регионалног ранга, мада антропогени потенцијали имају национални значај, а у оквиру њих, како је истакнуто, постоје објекти који имају и међународни значај. Основни недостатак се огледа у слабијем квалитету путева који воде до места са значајнијим туристичким вредностима, иако је правац пружања мреже повољан, као и много слабости рецептивне основе туризма. Исправљањем ових недостатака општина Неготин, може стећи одговарајући имиџ у континенталном туризму Републике Србије.

Кључне речи: Општина Неготин, туристичка валоризација, природно и антропогене туристичке вредности

Туристичка валоризација простора општине Неготин

Валоризацијом (вредновањем) простора и садржаја се утврђује туристички потенцијал одређене дестинације, са аспекта оцене могућности за туристичко привређивање. Под туристичким вредновањем подразумева се квалитативна и квантитативна, комплексна и објективна оцена, како појединачних, тако и свих заједно природних и антропогених туристичких вредности (мотива) у одређеној регији (Станковић, 1993). Валоризација има значајно и важно место у савременом туризму. Туристичка валоризација се не сме изједначити са економском валоризацијом, која подразумева не само оцену постојеће, већ и стварање нове вредности (Станковић, 1995). Туристичка валоризација подразумева оцену вредности атрактивних туристичких мотива, али и економско активирање које је максимално подређено очувању интегритета туристичке вредности (Ромелић, 1994). Туризмом се могу валоризовати

---

* e-mail: rodoljub_cuculovic@yahoo.com

обале Дунава, видиковци, прерасти, планинске падине, археолошка налазишта, цркве и манастири, културне манифестације, споменици (Станковић, 1994; Чомић, 1997).

Не постоје јединствени критеријуми за туристичку валоризацију и стога је туристичка валоризација веома дискутабилно питање теорије и праксе туризма (Максимовић, 2006; Cros du H, 2000; Стојановић, 2006). Као основни метод фактора туризма усвојен је метод квантитативно-квалитативне валоризације. Фактори туризма су груписани у три групе: 1) природне вредности; 2) антропогене вредности; 3) материјална база и просторне карактеристике.

За вредновање природних и антропогених карактеристика општине Неготин узети су у обзир следећи критеријуми: општа својства, специфична својства или реткост, атрактивност појединих елемената, могућност њиховог туристичког искоришћавања (корисност) и садашња конкурентност на туристичком тржишту (Ахметовић-Томка, 1989).

Резултат вредновања је општа туристичка вредност добијена као аритметичка средина појединих критеријума вредновања.

Оцењивање је извршено оценама: не задовољава (1), задовољава (2), добра (3), изузетна (4).

Територија општине Неготин захвата североисточни део Источне Србије, односно крајњи западни део Влашко-пантијског басена у Србији. Има веома повољан географски положај јер је широко отворена према Румунији на североистоку и Бугарској на истоку, Тимочкој крајини на југу и подручју Кључа и Ђердапа на северу. Ниски превој између Дели Јована (1141 м) и Великог гребена (656 м), представљају природну погодност за најкраће комуницирање са сливом Пека, односно Мајданпека на западу (Манојловић, 1986; Живковић, 2008). Захваљујући повољним природним предиспозицијама, подручје општине Неготин је добро повезано са бројним туристичким вредностима у Зајечарској котлини, а захваљујући квалитетним саобраћајницама у долини Белог Тимока и са разноврсним туристичким атрактивностима Старе планине (2170 м) и Књажевачке котлине. Општина Неготин се простире на 1.089 км² и састоји се од 39 насеља са укупно 16.597 домаћинстава. Већинско становништво у Општини чине Срби (88,13%), затим Власи (6,91%), а Рома и осталих је 4,96% (Попис становништва из 2002. године) (Живковић, 2006). Средиште општине је град Неготин.

У туристичкој валоризацији општине Неготин, полази се од чињенице да је ово крај који представља део Ђердапске туристичке регије, и да у складу с тим има релативно задовољавајуће природне разноврсности, не велико, али зато врло значајно богатство антропогених туристичких вредности. Општина Неготин има солидну инфраструктуру и изванредан број објеката туристичке рецептиве. Традиција бављењем туризмом у општини Неготин је релативно дуга, али је садашње стање туризма у општини незадовољавајуће, иако се овај простор налази у непосредној близини Дунава и Ђердапске регије (Доњег Подунавља), који су сврстани у најприоритетније туристичке регије Србије. Овакво стање захтева истраживање узрока заостајања развоја, како туризма, тако и делатности које су у комплементарној вези са туризмом.

Валоризација природних туристичких вредности општине Неготин

Анализом природних вредности: рељеф (Гавриловић, 1967), клима (Живковић, 2005; Ракичевић, 1991; Анђелковић, 2007), хидрографија (Драгичевић, 2007), биљни и животињски свет општине Неготин утврђена су општа и посебна својства тог простора, која се могу туристички валоризовати и утврдити опште туристичке вредности и туристички значај.

Табела 1. Туристичка вредност и значај природе општине Неготин

Критеријуми вредновања	Основне природне вредности				
	Рељеф	Клима	Хидрографија	Биљни свет	Животињски свет
Општа својства	1	2	2	1	3
Спец. Својства	3	1	3	3	2
Атрактивност	2	1	3	2	3
Корисност	2	1	4	3	4
Конкурентност	1	1	3	2	3
1. Општа вредност	1,8	1,2	3	2,2	3
2. Туристички значај	2	2	3	2	3

Из табеле I следи да највећу општу туристичку вредност имају хидрографски објекти и животињски свет, који су оцењени оценом добар (3). Општа вредност биљног света је оцењена оценом – задовољава (2,2); рељеф – задовољава (1,8) и клима је оцењена оценом не задовољава (1,2).

Наведени редослед општих вредности проистиче из чињенице да се у општини Неготин налази доњи ток Дунава, који је саставни део Ђердапске туристичке регије, а која је једна од најприоритетнијих регија на територији Републике Србије (Станковић, 2003). Остале реке имају знатно мањи значај који се углавном може свести на постојање локалне, до евентуалне регионалне контрактивне зоне реке Тимок. Док већина критеријума има оцену задовољавања, хидрографски објекти имају оцену добар (3) због могућности туристичког искоришћавања, односно корисности, с обзиром на добру могућност развоја разноврсних, недовољно реализованих облика туризма на Дунаву.

Животињски свет је оцењен оценом добар (3) која показује да у општини Неготин постоје могућности за развој ловног туризма. Ово проистиче из чињенице да се у општини Неготин налазе два ограђена и уређена ловишта крупне и ситне дивљачи, која чине солидан потенцијал за развој домаћег и иностраног ловног туризма (Група аутора, 1977; Група аутора, 1989). Повољни услови су утолико већи када се узме у обзир да се овај простор непосредно надовезује на национални парк "Ђердап", где постоји могућност организације ограниченог лова. Код животињског света критеријум "корисности" има највећу вредност - изузетна (4).

Оцена појединих елемената природне средине која означава њихов туристички значај показује да хидрографија и животињски свет имају национални значај, а остали елементи регионални значај. Док је ниво туристичког значаја прва два елемента, делимично и остварен без обзира на мноштво недостатака у организацији туристичке понуде, код осталих елемената, за сада је он реализован, углавном на локалном нивоу.

Валоризација антропогених туристичких вредности општине Неготин

Туристичка вредност је субјективна и променљива категорија, посебно када се анализирају културна добра. Валоризацију антропогених и туристичких вредности треба извршити, због потребе за проценом будућег начина, интензитета и правца коришћења тих вредности и развоја одређених облика туристичког кретања.

Туристичка валоризација антропогених карактеристика је извршена коришћењем претходно наведених критеријума, с тим што су одабрана она културна добра која су заступљена на простору општине Неготин (Живковић, 2008). То су: археолошка налазишта, просторне културно – историјске целине, установе културе, споменичка обележја и привредни објекти као амбијенталне целине.

Из табеле II следи да највећу општу вредност (4) имају просторне културно – историјске целине у које спадају сакрални објекти – манастири и цркве и Рајачке пимнице, јер чине, за наше прилике изузетну, непоновљиву вредност која се може на врло разноврсне начине осмишљавати и прилагођавати туристичком искоришћавању. По свом значају и начину коришћења оне се могу поредити са винарским производним комплексима у Француској и Словенији. При томе, објекти и њихово туристичко искоришћавање у овим земљама могу да послуже само као модел и узор, док Рајачке пимнице имају толико оригиналности да се могу на посебан начин осмишљавати.

Табела 2. Туристичка вредност и значај антропогених објеката општине Неготин

Критеријуми вредновања	Основне природне вредности				
	Археолошка налазишта	Просторне културно – историјске целине	Установе културе	Спомен обележја	Привр. објекти као амбијенталне целине
Општа својства	3	4	4	3	2
Спец. својства	4	4	4	4	3
Атрактивност	2	4	3	2	2
Корисност	3	4	3	3	2
Конкурентност	2	4	4	3	2
1. Општа вредност	2,8	4	3,6	3	2,2
2. Туристички значај	3	4	4	3	2

Из табеле II следи да су установе културе оцењене просечном вредности 3,6. Високо котирање и туристичка искористивост потиче од значаја личности Стевана С. Мокрањца, односно музеја посвећеног његовом животу и раду (Деспић, 1990). Такође су, и могуће многобројне активности музејске установе, поред осталог и на иницирању и организацији културних и етнографских манифестација, које могу бити и главни носиоци и подстрекачи развоја појединих нових облика туризма у општини Неготин.

Спомен обележја су релативно високо оцењена оценом добар (3) због тога што највећи део њих обележавају присуство Хајдук – Вељка Петровића на овом простору (Група аутора, 1984). Он је не само значајна историјска, већ и по низу својих особина занимљива личност. Отуда сваки споменички објекат који подсећа на догађаје из његовог живота, уз оговарајућу промоцију, може бити мотив масовног доласка туриста. Спомен обележја по свом значају могу бити и основа одржавања туристичких манифестација. Археолошки локалитет "Врело-Шаркамен" је добио за општу вредност оцену добар (2,8). Иако не толико атрактиван и неповољнијег положаја од Ромулијане (општина Зајечар), по научном значају локалитет "Врело-Шаркамен" чини комплементарну туристичку вредност која своје право место може наћи у заједници са комплетном туристичком вредношћу општине Неготин.

Најмању вредност имају остаци лучких објеката на Дунаву, које су означене као амбијенталне целине привредног карактера. Повећање нивоа атрактивности може се постићи реконструкцијом и бољом туристичком презентацијом ових објеката.

Материјална основа туризма у општини Неготин

Материјална база туризма је сложена и сам њен процес настанка није увек условљена туристичким потребама. На просторима какав је општина Неготин и који

није типично туристички оријентисан објекти су стварани за потребе функционисања других привредних делатности, како оне које имају производни карактер, тако и оне које су усмерене на пружању услуге становништву. Уколико су оне у својој почетној фази развијеније, утолико пружају боље предуслове за развој туризма. Афирмацијом туризма стварају се захтеви за настанком и развојем специфичних облика материјалне базе који су директно или индиректно подређени потребама правца развоја туристичке понуде. Међу факторима материјалне базе овде су обрађени рецептивни објекти, фактори инфраструктуре и супраструктуре.

Рецептивна основа у општини Неготин

Рецептивну основу туризма чине објекти хотелијерства и ресторатерства. Објекти хотелијерства у начелу се појављују као основни и комплементарни објекти. Основне објекте, који су обично синоним фактора развоја туризма, чине хотели, мотели, пансиони, туристичка насеља и преноћишта (хостели). У комплементарне објекте, који својим постојањем доприносе развоју масовног туризма спадају: кампови, смештај у домаћинствима (домаћа радиност); дечја, омладинска одмаралишта; планинарски, ловачки, риболовачки и други домови (http://www.toon.org.rs/s_opstina.php).

Објекти ресторатерства су у општини Неготин заступљени у два вида. Први облик са сложеним видовима услуге чине ресторани свих врста, кафане и барови. Други облик је са мање модерним видовима услуга. Њега чине гостионице, крчме, бифеи и остале врсте ресторатерских објеката.

Користећи појам угоститељства који се у статистици односе на ресторатерство и хотелијерство, у општини Неготин постоје акционарска друштва (А.Д.) и приватни угоститељски објекти. Носилац развоја туризма у Неготину и околини је А.Д. Инех "Крајина" који у свом саставу има туристичку агенцију која се бави рецептивним и иницијативним туризмом, пропагандом, као и услугама водичке службе. Хотел "Крајина" има три звездице капацитета је цца 300 лежајева у једнокреветним, двокреватним собама и апартманима. Хотел поседује кафану са 350 седишта, ресторан са 150 места, банкет салу и конгресну салу, пицерију која се у неким приликама користи као дискотека. Насупрот хотела налази се парк у коме се налази споменик палим скојевцима и пет биста народних хероја. У граду постоји и неколико ресторана са специјалитетима са роштиља, рибљим специјалитетима и специјалитетима домаће кухиње, неколико кафића приватног и друштвеног сектора модерно опремљених. У непосредној близини Неготина, а на самој обали Дунава налази се мотел "Стојковић" са капацитетом цца 30 лежајева, рестораном и великом терасом са погледом на Дунав. Постоји и неколико кућа за изнајмљивање, пансиона.

Инфраструктурни и супраструктурни објекти у општини Неготин

Од инфраструктурних објеката који су у функцији рекреације, најзначајнији је Спортско-рекреативни центар у чијем саставу се налазе – фудбалско игралиште са атлетском стазом, два терена за голф, терени за рукомет и кошарку као и два терена за тенис, базен олимпијских размера са филтерима за пречишћавање вода, на коме се у летњем периоду организују разна такмичења на води и популарне базенске игре, које се одржавају у вечерњим часовима под рефлекторима уз гостовање популарних естрадних група. У Неготину се налази и велика Хала спортова која поседује терене за кошарку, рукомет, одбојку, мали фудбал и у неким приликама служи као концертна дворана (http://www.toon.org.rs/s_opstina.php).

Опремљеност Неготина као урбаног центра, а нарочито атрактивних туристичких локалитета са комуналном инфраструктуром представља неопходан услов, како за опстанак, тако и за развој појединих облика туристичког промета. Заступљеност појединих објеката не само по укупном броју, већ и одговарајућем квалитету дају обележја и квалитативним својствима одговарајућег асортимана туристичких услуга. Већа развијеност комуналне инфраструктуре и супраструктуре истовремено значи и обимније могућности за свестранијим и комплекснијим опслуживањем туриста и тиме за повећањем потрошње од стране посетилаца. Према томе, карактер инфраструктуре и супраструктуре је комплементаран у туризму. Разумљиво је да при томе треба узети у обзир карактер намене и предвиђени ранг туристичког објекта (Epler, 2002).

У складу са тим за потребе стационарног туризма потребно је уочити стање у општини Неготин и по потреби реконструисати и изградити: приступне асфалтне саобраћајнице и поставити одговарајуће информативне путоказе и табле, као и планове туристичког места у општини Неготин; објекте за снабдевање водом из јавних водовода; објекте за одвођење воде јавном канализацијом; уредити постојеће и направити нове зелене површине; уочити могућност коришћења туристичких објеката намењених купању (уређених обалских делова река, базена, језера и сл.); изградити, осавременити и опремити бензинске пумпе и мање сервиси за оправку аутомобила и речних пловила.

За потребе развоја транзитног туризма потребно је реконструисати, изградити и опремити: сталне и провизорне пунктове за снабдевање водом и одвођење отпадних вода; јавне уређене купалишне објекте и купатила са хладном или топлом водом; комуналне објекте за снабдевање туриста разним потребштинама.

Излетничком и викенд туризму неопходне су приступне саобраћајнице; пунктови за снабдевање водом за пиће и системи за одвођење воде; уређење зелених и рекреативних површина; јавна хладна купалишта (базени, речни токови, језера и сл.); провизорни комунални објекти које туристи могу повремено користити.

За спортско - рекреативне активности, потребно је да постоје објекти као код излетничко - викенд туризма и прилагођени терени за одређене врсте рекреације и спорта (Buckley, 2002).

Ловни и риболовни туризам захтева комуналне објекте као код излетничко-викенд туризма са евентуалним прилагођавањем за коришћење и од стране специјалне врсте туриста, на пример: хладњаче за чување улова и одстрела; постојање специјалних кавеза или чамаца за чување уловљене рибе; објекти за држање помоћног прибора; кавези за чување паса; марине за чамце и сервиси за поправку моторних чамаца.

Привредни и друштвени ефекти туризма у општини Неготин могу се постићи и бољим повезивањем пољопривреде и трговине са туризмом. Низом производа Неготин и околина могу задовољити шире туристичко тржиште, посебно оно у Подунављу, са којим је саобраћајно добро повезано. Ефекте треба извући и од промета путника на прелазима Мокрање и будућем граничном прелазу преко бране Ђердап II (Чучуловић, 1985). Поредно је на време осмислити објекте и понуду за путнике у железничком саобраћају, јер је преко бране хидроелектране Ђердап II планирана изградња пруге међународног саобраћаја. Нова радна места у туризму, угоститељству и сродним делатностима могу значити део акција заустављања депопулације (Живковић, 2006). Извесни ефекти могу се постићи ангажовањем средстава радника привремено запослених у иностранству, којих из Неготинске крајине има много (увођењем самодоприноса). Како многи од њих у завичају граде велике куће, потребно је учинити прве напоре на развоју туризма на селу (руларни

туризам) (Ploeg, 2000). У општини Неготин сеоски туризам је развијен у селима Тамнич, Рајац, Рогљево, Вратна, Дупљане, Чубра и Штубик (Тодоровић, 2007).

Оцена вредности материјалне основе туризма у општини Неготин

При валоризацији материјалне основе туризма узети су у обзир исти критеријуми, односно, атрибути као и код природних и антропогених вредности – општа својства, специфична својства, атрактивност, ниво развијености и могућност туристичког коришћења. Наведеним критеријумима може да се на правилан начин оцени значај материјалне базе за туризам, а оцењени су и најважнији елементи базе. Најпре је узета у обзир просторна организације објеката, која показује да ли је локација, односно, размештај везан за најатрактивнија туристичка места, локалитете и туристичке пунктове, као и да ли су они у доброј вези са најважнијим саобраћајницама. Други елеменат чине туристички објекти са специјалном понудом који својим системом услуга треба да буду уклопљени у оне специфичности овог краја која су најатрактивнија са туристичког становишта. Трећи елемент је уређење и опремљеност простора, који би требало да показује колико су објекти материјалне базе по свом уређењу и опремљености у складу са захтевима садашњег времена, као и колико су уклопљени у традицију самог краја. Пошто се ова три елемента претежно односе на рецептивне објекте, односно објекте хотелијерства и ресторатерства, као четврти и пети елеменат узети су објекти инфраструктуре и супраструктуре. Туристичка инфраструктура у ужем смислу обухвата путну мрежу и пратеће објекте, водовод, канализацију и објекте за снабдевање електричном енергијом. Инфраструктура у ширем смислу обухвата паркове, шеталишта и видиковце, спортске објекте, конгресне дворане. Под супраструктуром подразумевамо углавном трговинске и занатске објекте који могу бити у функцији туризма.

Табела 3. Материјална база и туристичка опремљеност општине Неготин

Критеријуми вредовања	Просторна организација	Туристички објекти са специјалном понудом	Уређење и опремљеност простора	Инфраструктура	Супраструктура
Општа својства	3	2	3	3	3
Спец. својства	2	2	1	2	2
Атрактивност	2	2	2	1	1
Ниво развијеност	3	2	2	2	2
Могућност тур. коришћења	2	2	3	2	2
1. Општа турист. вредност	2,4	2	2,2	2	2
2. Туристички значај	2	2	2	2	2

Табеларни преглед оцењивања, табела III, показује да већина елемената материјалне базе имају општу туристичку вредност – задовољава (2), што говори о томе да материјална база има највише недостатака у односу на већину других фактора развоја туризма. Највећу оцену има просторна организација (2,4), док остали елементи углавном имају оцену два (2) или приближно два (~2). Посматрајући критеријуме валоризације, уочава се да су највреднија општа својства објеката, затим ниво развијености и могућности туристичког коришћења. У складу с општим стањем материјалне базе, туристички значај, како се могло и очекивати има туристички значај регионалних размера.

Промет туриста у општини Неготин

Промет туриста је дат за период 1998-2007. године. Избором овог раздобља, осим увида у садашње стање, можемо добити увид у кретање промета у време када је он био релативно нестабилан, односно када су постојале драстично изражене околности које су могле да утичу на његово опадање (санкције, бомбардовање, пад друштвеног стандарда, лоша материјална ситуација).

У магистарском раду Р. Чучуловића приказано је да је у периоду од 1989. до 1998. највише било домаћих и страних туриста у општини Неготин 1990. године (8.750, односно 1.846). До 1998. године број домаћих и страних туриста у општини Неготин је опадао и 1998. године их је било свега 4.247, односно 246 (Чучуловић, 2001).

Из приказаних података у табели IV следи да је домаћих туриста у општини Неготин највише било 2007. године (5.859 туриста), а најмање 2001. године (2.866). Када је реч о страним туристима, њих је у општини Неготин највише било 2007. године (427), док их је 2001. године било најмање (само 146). Из табеле 4 је очигледно да је број и домаћих и страних туриста у општини Неготин у периоду од 1999. до 2007. године у порасту.

Из података преузетих из Републичког завода за статистику (Туристички промет 1998 – 2007). приказаних у табели V (број ноћења туриста у општини Неготин) следи да је највећи број ноћења забележен 1998. године (15.366), а најмањи 2004. године (само 8.613 ноћења). Највећи број ноћења домаћих туриста у општини Неготин у периоду од 1989. године до 1998. године је био 1989. године (28.832), а најмањи 1996. године (11.881 ноћење). Број ноћења домаћих туриста у општини Неготин је 1998. године био 14.922, а најмањи је био 2004. године 8.218. Број ноћења страних туриста у општини Неготин у периоду од 1989-1998. године највећи је био 1990. године (2.038), а најмањи 1993. године (320). Број ноћења страних туриста у општини Неготин је 2005. године био највећи 536, а 2001. године најмањи (свега 183). Када је реч о ноћењу страних туриста закључује се да је број ноћења страних туриста у општини Неготин последњих година у порасту.

Табела 4. Туристи у општини Неготин у периоду од 1998-2007. године

Година Year	Домаћи туристи Domestic tourists	Страни туристи Foreign tourists	Укупно Total
1998.	4,516	246	4,762
1999.	4,136	147	4,283
2000.	3,214	167	3,381
2001.	2,720	146	2,866
2002.	4,894	222	5,116
2003.	4,791	285	5,076
2004.	5,441	270	5,711
2005.	5,170	378	5,548
2006.	4,791	285	5,076
2007.	5,432	427	5,859

На основу података приказаних у табелама IV и V јасно се може закључити да је пад броја ноћења туриста у општини Неготин у периоду од 1998-2007. године настао као последица политичких дешавања у земљи и око ње, а самим тим и пада животног стандарда људи.

Табела 5. Ноћења туриста у општини Неготин у периоду од 1998-2007. године

Година Year	Домаћи туристи Domestic tourist	Страни туристи Foreign tourists	Укупно Total
1998.	14,922	444	15,366
1999.	10,889	199	11,088
2000.	14,712	212	14,924
2001.	12,681	183	12,864
2002.	13,399	351	13,750
2003.	10,618	445	11,063
2004.	8,218	395	8,613
2005.	8,869	536	9,405
2006.	10,618	445	11,063
2007.	9,893	524	10,417

Из табеле VI закључује се да је дужина боравка домаћих туриста у општини Неготин била највећа 2000. године (4,8 дана), а најмања 2003. године (1,5 дана), док је дужина боравка страних туриста у општини Неготин у истом периоду била највећа 1998. године (1,8 дана), а најмања 2007. године (1,2 дана).

Табела 6. Дужина боравка туриста (дани) у општини Неготин у периоду од 1998-2007. године

Година Year	Домаћи туристи Domestic tourists	Страни туристи Foreign tourist
1998.	3,2	1,8
1999.	2,7	1,4
2000.	4,8	1,3
2001.	4,7	1,3
2002.	2,7	1,6
2003.	1,5	1,5
2004.	1,7	1,5
2005.	2,2	1,4
2006.	1,8	1,6
2007.	1,8	1,2

Дужина задржавања показује кратак боравак евидентираних туриста што је карактеристика, уопште, дужине боравка у градовима, а односи се на екскурзиону посету, посету у транзиту, присуство научним и стручним скуповима, манифестацијама или боравак из пословних разлога. Већа дужина боравка се може реализовати већом афирмацијом Рајачких пимница, бољом понудом ловног туризма или евентуалном организацијом школа у природи и слично.

Општа оцена могућности развоја туризма у општини Неготин

Извршеном туристичком валоризацијом основних фактора туризма општине Неготин, утврђене су просечне или опште вредности и туристички значај по групама фактора и њихово дејство на развој туризма. За добијање опште оцене могућности развоја туризма општине Неготин извршено је упоредно сумирање досадашњих резултата туристичке валоризације природних, антропогених вредности и материјалне базе, с тим што се додаје још и туристичко - географски положај који није раније посебно валоризован.

Општа оцена за општину Неготин је да има задовољавајућу до добру општу вредност и регионални до национални туристички значај ових фактора, што показује да постоје повољни услови за развој туризма. Међу анализираним факторима највећи

значај имају антропогене, а потом и природне вредности. Најнижу вредност има туристичко - географски положај, који је умањен пошто је потискиван по значају оних саобраћајница које су везане за Ђердапску туристичку регију, северно од општине Неготин. Релативно ниску општу вредност има материјална база, односно рецептивна основа, инфраструктура и супраструктура.

Табела 7. Општа оцена могућности развоја туризма у општини Неготин

Опште оцене	Туристичко-географски положај	Природне вредности	Антропогене вредности	Материјална база и тур. опремљен.	Општа оцена
Општа својства	3	1,8	3,2	2,8	2,70
Специфична својства (реткост)	1	2,4	3,8	1,8	2,25
Атрактивност	1	2,2	2,6	1,6	1,85
Могућност туристичког искоришћавања	3	2,8	3,0	2,2	2,75
Конкурентност- ниво развијености	2	2,0	3,0	2,2	2,30
Општа вредност и утицај на развој туризма	2,0	2,2	3,1	2,1	2,4
Туристички значај	2	2	3	2	2

Осим објеката хотелијерства везаног за Неготин, не постоје рецептивни објекти везани за туристичка места и локалитете који поседују солидну општу вредност, а поготову вредна специфична својства. Недостају објекти са специфичном понудом која одговара аутентичним елементима кулинарства и уопште традиције у гостопримним делатностима. Међу осталим објектима, посебно недостају они који би омогућили развој разних облика рекреативног туризма. Од примењених критеријума вредновања најповољније је оцењена могућност искоришћавања (2,75), као и општа својства туристичких фактора (2,70) општине Неготин.

Закључак

Резултати туристичке валоризације су показали да међу природним карактеристикама највећу општу туристичку вредност имају хидрографија и животињски свет, који су оцењени оценом добар (3). Општа вредност биљног света је оцењена оценом задовољава (1,8), док је клима оцењена оценом не задовољава (1,2).

Оцена, појединих елемената природне средине која означава њихов туристички значај, показује да хидрографија и животињски свет имају национални значај, а остали елементи регионални значај. Док је ниво туристичког значаја прва два елемента, делимично и остварен без обзира на мноштво недостатака у организацији туристичке понуде, код осталих елемената, за сада је он реализован, углавном на локалном нивоу.

Валоризацијом антропогених карактеристика уочава се да максималну општу вредност (4) имају просторне културно – историјске целине у које спадају сакрални објекти – манастири и цркве и Рајачке пимнице. Посебно велику вредност поседују Рајачке пимнице јер чине, за наше прилике изузетну, непоновљиву вредност, која се може на врло разноврсне начине осмишљавати и прилагођавати туристичком искоришћавању.

Установе културе у општини Неготин су оцењене са просечном вредношћу 3,6. Спомен обележја су релативно високо оцењена због тога што се највећи део њих обележавају присуство Хајдук – Вељка Петровића.

Резултати валоризације показују да већина елемената материјалне базе имају општу туристички вредност – задовољава, што говори о томе да материјална база има највише недостатака у односу на већину других фактора развоја туризма.

За правилно и планско предвиђање у туризму општине Неготин потребно је координирано развијање домаћег и иностраног туризма. Мисли се, пре свега, на организовано и наступање на туристичком тржишту. Још увек се иностраним посетиоцима не поклања потпуна пажња, нити се врши пропаганда туристичке понуде на иностраном тржишту, што има дубље разлоге у високим трошковима за такве акције.

ЛИТЕРАТУРА

- Станковић, С. (1993). Географске основе туристичке валоризације, *Гласник Српског географског друштва*. LXXIII (1).
- Станковић, С. (1995). *Туристичка географија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ромелић, Ј., Марковић, С. (1994). *Туристичка географија Југославије*. Нови Сад: Природно математички факултет, Институт за географију.
- Станковић, М.С. (1994). *Туристичка географија*. Универзитет у Београду, Београд: А.М.И.Р.
- Чомић, Ђ., Пјевач, Н. (1997). *Туристичка географија*. Савезни центар за унапређење хотелијерства-угоститељства, Београд.
- Максимовић, М., Стојановић, Н., Срђановић, Р. (2006). Туристичка валоризација Националних паркова „Сутјеска“ Тјентиште и „Козара“ Приједор. Зборник радова Газдовање шумским екосистема националних паркова и других заштићених подручја. „Јахорина“ -НП Сутјеска, стр. 439-443.
- Cros, du H. (2000). Planning for sustainable Cultural Heritage Tourism in Hong Kong. Final Report to the Lord Wilson Heritage Trust Council. SAR.
- Стојановић, Ј. (2006). Туристичка валоризација Националног парка Сутјеска. Зборник радова Газдовање шумским екосистема националних паркова и других заштићених подручја. „Јахорина“ -НП Сутјеска, стр. 445-450.
- Ахметовић -Томка, Д. (1989). *Туристичка валоризација регионалних паркова природе у Војводини*. Нови Сад: Природно математички факултет, докторска дисертација.
- Манојловић, П. (1986). *Северисточна Србија-физичкогеографске карактеристике*, Неготин: Историјски архив Крајине, Кључа и Пореча.
- Живковић, Љ., Јовановић, С. (2008). Прострно-функционални развој Неготина. *Демографија*, бр. 5, Институт за демографију Географског факултета Универзитета у Београду, Београд, стр. 117-128.
- Живковић, Љ., Јовановић, С. (2006). Промене у старосној структури становништва општине Неготин. *Демографија*, бр. 3, Институт за демографију Географског факултета Универзитета у Београду, Београд, стр. 59-71.
- Гавриловић, Д., Петровић, Д. (1967). Релеф у сливу Вратне, Зборник радова Географског завода, ПМФ, св. XVI, Београд.
- Живковић, Љ., Живковић, Н., Јанић Сирићански, М. (2005). Термички режим Неготинске крајине, *Гласник Српског географског друштва*. LXXXV (1), стр. 39-48.
- Ракичевић, Т. (1991). Суша као елементарна непогода у Неготинској крајини и њене социоекономске последице, Географски проблеми пограничних крајева Србије, ГФ ПМФ, Београд.
- Анђелковић, Г., Живковић, Н. (2007). Падавине као неповољна климатска појава у Неготину, *Гласник Српског географског друштва*. LXXXVII (1), стр. 51-62.
- Драгичевић, С., Манојловић, П., Николић, Ј. (2007). Methodological spot of establishing silt deposit concentration in Serbian rivers, *Bulletin of the Serbian Geographical Society*. Vol. 87 (1), pp.15-22.
- Станковић, С. (2003). Национални парк Ђердап - полуфункционална туристичка регија, *Гласник Српског географског друштва*. LXXXVII (1), стр. 51-62.
- Група аутора, (1977). *Ловно-привредна основа за ловиште Дели Јован*, Неготин.
- Група аутора, (1989). *Ловно-привредна основа за ловиште Вратна*, Зајечар.
- Деспих, Д. (1990). *Мокрањчеви дани*, Мокрањчеви дани, Неготин.
- Група аутора, (1984). *Хајдук Вељко Петровић*, Неготин: Р.О. за информативну и издавачку делатност. http://www.toon.org.rs/s_opstina.php
- Epler, W. (2002). *Ecotourism. Principles, Practices & Policies for Sustainability*. Paris: United Nations Environment Programme (UNEP).
- Buckley, R. (2002). World Ecotourism Summit 2002. *Journal of Ecotourism. Conference Report*, 1 2008-210.
- Чучуловић, Р. (1985). *Туристички потенцијали Ђердапа II*, дипломски рад, Универзитет у Београду, ПМФ Одсек за туризмолшке науке, Београд.
- Plöeg, J.D. et al. (2000). Rural Development: From Practices And Policies Towards Theory. *Sociologia Ruralis*, vol. 40 (4), pp. 393-409.
- Тодоровић, М., Бјељак, Ж. (2007). Основе развоја руралног туризма у Србији, *Гласник Српског географског друштва*. LXXXVII (1), стр. 135-148.

- Чучуловић, Р. (2001). *Туристичка валоризација општине Неготин*, магистарски рад, Универзитет у Новом Саду, Природно математички факултет – Департмент за географију, Нови Сад.
- *** (1998 – 2007). Туристички промет. Статистички преглед Републике Србије. Републички завод за информатику и статистику, Београд.

TOURIST VALORIZATION OF THE MUNICIPALITY OF NEGOTIN

RODOLJUB ČUČULOVIĆ¹, ANA ČUČULOVIĆ²

¹*The Faculty for the Applied Ecology Futura, Singidunum University, 13-15 Lazarevački drum Street, Belgrade, Serbia,*

²*INEP- Institute for the Application of Nuclear Energy, Banatska 31b, Zemun, Serbia*

Abstract: According to its physical-geographical and socio-economical characteristics, the municipality of Negotin belongs to the territories with favorable tourist potentials. In order to scientifically validate this fact, in this paper tourist valorization has been performed using quantitative-qualitative method, giving attractiveness ranking values, based on which conclusions have been made on the direction and forms of tourist potential. The results obtained from tourist valorization have shown that the hydrographic potential and fauna are rated as good (3), and have the highest general tourist value among natural resources. General values are graded as satisfactory (1.8) and the climate is graded as unsatisfactory (1.2). Valorization of anthropogenic characteristics gave the maximal general value (4) to cultural-historical objects including sacral objects – monasteries and churches and the Rajac pinnice. The Rajac pinnice have an especially high value, as they represent, for us, a unique value that can be considered in diverse ways and adjusted to tourist utilization. Based on the performed tourist valorization it can be noted that the general tourist value of the municipality of Negotin is of regional ranking, though anthropogenic potentials are of national ranking and part of them, as emphasized, are objects that are internationally important. The basic shortcoming is the low road quality leading to places of important tourist value, even though the road network is favorable, and there are also many weaknesses in the receptive tourist base. Improvement of these shortcomings would create a good image of the municipality of Negotin in continental tourism of the Republic of Serbia.

Key words: Negotin municipality, tourist valorization, natural and anthropogenic tourist values

Tourist valorization of the area of the municipality of Negotin

Valorization of the area and contents establishes tourist potential of a destination, from the aspect of evaluation of the possibility for tourist economic activities. The term tourist valorization implies qualitative and quantitative, complex and objective rating of both separate and total natural and anthropogenic tourist values (motives) in some region (Stanković, 1993). Valorization takes important place in contemporary tourism. Tourist valorization must not be equalized with economic valorization which implies not only rating of the current value, but creation of new value as well (Stanković, 1995). Tourist valorization means rating of the value of attractive tourist motives, but also economic activity which is maximally subordinated to the protection of integrity of tourist value (Romelić, 1994). Tourist valorization can be performed on the banks of the Danube River, gazebo, prerast (stone bridge), mountain slopes, archaeological sites, churches and monasteries, cultural manifestations, monuments (Stanković, 1994.; Čomić, 1997).

There are no unique criteria for tourist valorization. Therefore, tourist valorization is a very disputable question of theory and practice of tourism (Maksimović, 2006; Cros du H., 2000; Stojanović, 2006). A method of quantitative-qualitative valorization has been accepted as the basic method of tourism factors. Factors of tourism are classified in three groups: 1) natural values; 2) anthropogenic values; 3) resource base and spatial characteristics.

---

* e-mail: rodoljub_cuculovic@yahoo.com

For valorization of natural and anthropogenic characteristics of the municipality of Negotin, the following criteria are considered: General features, Specific features or rarity, Attractiveness of some elements, Possibility for their tourist utilization (utility) and current competition on tourist market (Ahmetović-Tomka, 1989).

The result of the valorization is general tourist value received as arithmetic mean of some valorization criteria.

The rating has been performed using the following grades: unsatisfactory (1), satisfactory (2), good (3), maximal (4).

The territory of the municipality of Negotin covers north-eastern part of Eastern Serbia, or uppermost part of Vlaško-Pontijski basin in Serbia. It has very good geographical position because it is widely opened to Romania on the north-east and Bulgaria on the east, Timočka krajina on the south and region of Ključ and Đerdap on the north. Low saddle between Deli Jovana Mt (1141 m) and Veliki greben Mt (656 m), represents natural advantage for the shortest communication with the Pek Drainage Basin, or Majdanpek on the west (Manojlović, 1986; Živković, 2008). Thanks to the favourable natural predispositions, the territory of the municipality of Negotin is well-connected to numerous tourist values in the ravine of Zaječar, and thanks to good transport lines in the valley of the Beli Timok River it is also connected to various tourist attractions of Stara planina Mt. (2170 m) and ravine of Knjaževac. The municipality of Negotin spreads over 1.089 km² and it consists of 39 settlements with 16.597 households. The majority of population in the municipality are Serbs (88.13%), then Vlachs (6.91%), and 4.96 % of Roma and others (The Census of 2002) (Živković, 2006). The centre of the municipality is the city of Negotin

Tourist valorization of the municipality of Negotin has started from the fact that this is a region which represents a part of Đerdap tourist region and therefore it has relatively satisfying natural diversity, not big, but very important wealth of anthropogenic tourist values. The municipality of Negotin has solid infrastructure and a number of objects of tourist receptive. Tourist tradition in the municipality of Negotin is relatively long, but the present state of tourism in the municipality is unsatisfactory, although this area is located in close surroundings of the Danube River and Đerdap region (Donje Podunavlje), which are classified as the most prioritized tourist regions of Serbia. This state demands a research of the causes for lagging behind in the development of tourism and activities which are in complementary relation to tourism.

Valorization of natural tourist values of the municipality of Negotin

Analyzing natural values: relief (Gavrilović, 1967), climate (Živković, 2005; Rakičević, 1991; Anđelković, 2007), hydrography (Dragičević, 2007), flora and fauna of the municipality of Negotin, general and specific features of this area have been established, on which tourist valorization can be performed, and therefore general tourist values and tourist importance can be identified.

Table 1. Tourist value and importance of nature in the municipality of Negotin

Rating criteria	Basic natural resources				
	Relief	Climate	Hydrography	Flora	Fauna
General features	1	2	2	1	3
Specific features	3	1	3	3	2
Attractiveness	2	1	3	2	3
Utilization	2	1	4	3	4
Competition	1	1	3	2	3
1. General value	1.8	1.2	3	2.2	3

2. Tourist importance	2	2	3	2	3
-----------------------	---	---	---	---	---

According to the table I, it can be concluded that the highest general tourist value have hydrographic objects and fauna, which are rated as good (3). General value of fauna is rated as-satisfactory (2.2); relief – satisfactory (1.8) and climate is rated as unsatisfactory (1.2).

The given order of general values comes from the fact that lower flow of the Danube is located in the municipality of Negotin, which is an integral part of Đerdap tourist region, one of mostly prioritized region on the territory of the Republic of Serbia (Stanković, 2003). Other rivers have considerably lower importance which can be mostly led down to the existence of local or even regional contraction zone of the river Timok. While the majority of criteria is rated as satisfactory, hydrographic potential is rated- good (3) for the possibility of tourist utilization, or utility, considering good possibility for the development of various, insufficiently realized forms of tourism on the Danube.

Fauna is rated as good (3), which indicates that there are possibilities for the development of hunting tourism in the municipality of Negotin. This comes from the fact that there are two enclosed and organized hunting grounds of big and small game, which make good potential for the development of national and foreign hunting tourism. (Group of authors, 1977; Group of authors, 1989). Favourable conditions are therefore even better, considering the fact that this area is closely connected to national park "Đerdap", with a possibility to organize restricted hunting. Fauna has the highest value-maximal (4) for the criterion "utilization".

Rating of some elements of natural environment, which means their tourist importance, shows that hydrography and fauna are of national ranking, and other elements of regional ranking. The level of tourist importance has been partly realized for the first two elements despite the numerous shortcomings in the organization of tourist offer. However, for other elements it has been realized mainly on local level till now.

Valorization of anthropogenic tourist values of the municipality of Negotin

Tourist valorization is subjective and changeable category, particularly when cultural goods are analyzed. Valorization of anthropogenic and tourist values should be made for the need of evaluation of future method, intensity and direction of the use of these values and development of some forms of tourist movement.

Tourist valorization of anthropogenic characteristics has been made using the aforementioned criteria, selecting only cultural goods which are present on the area of the municipality of Negotin. (Živković, 2008). They are: archaeological sites, spatial cultural-historical objects, cultural institutions, monuments and economic objects as ambient objects.

It can be seen from the table II that maximal general value (4) have spatial cultural-historical objects including sacral objects- monasteries and churches and Rajačke pimnice since they represent, for us, a unique value which can be considered in diverse ways and adjusted to tourist utilization. According to their importance and the way of use, they can be compared to wine production complexes in France and Slovenia. However, the objects and their tourist utilization in these countries can serve only as a model and standard since Rajačke pimnice are unique in so many ways that they can be considered in special way.

It can be seen from table II that cultural institutions are rated with an average value- 3.6. High rating and tourist utilization come from the importance of the personality of Stevan S. Mokranjac, or the museums dedicated to his life and work (Despić, 1990). Also, numerous activities in museums are possible, among other things, initiative and organization of cultural and ethnographic manifestations which can be main holders and instigators of the development of some new forms of tourism in the municipality of Negotin.

Table 2. Tourist value and importance of anthropogenic objects of the municipality of Negotin

Rating criteria	Basic natural values				
	Archeological sites	Spatial-cultural historical objects	Cultural institutions	Monuments	Economic objects as ambient objects
General features	3	4	4	3	2
Special features	4	4	4	4	3
Attractiveness	2	4	3	2	2
Utilization	3	4	3	3	2
Competition	2	4	4	3	2
1. General value	2.8	4	3.6	3	2.2
2. Tourist importance	3	4	4	3	2

Monuments received relatively high grade- good (3) due to the fact that the majority of them symbolize the presence of Hajduk Veljko Petrović on this area (Group of authors, 1984). He is not just an important historical person but also, regarding his qualities, an interesting person. Hence, each monumental object which symbolizes the events from his life, with adequate promotion, can be a motive for mass tourist arrivals. Monuments, according to their importance can be a base of tourist manifestations. The archeological locality "Vrelo-Šarkamen" is rated as (2.8) for its general value. Although not so attractive and with less favourable location than Romulijana (the municipality of Zaječar), "Vrelo-Šarkamen" according to the scientific importance, forms complementary tourist value which can find its proper place in the community with complete tourist value of the municipality of Negotin.

The remnants of dock objects on the Danube River have the lowest value, which are marked as ambient objects of economic character. An increase of the level of attractiveness can be achieved by reconstruction and better tourist presentation of these objects.

Resource base of the tourism of the municipality of Negotin

Resource base of tourism is complex and the process of its formation is not always conditioned by tourist needs. On the areas like the municipality of Negotin and areas which are not typically tourist oriented, objects were built for the needs of functioning of other economic activities, those of productive character and those directed to rendering services to population. The more they are developed in their initial phase, the better preconditions for the development of tourism they provide. With the affirmation of tourism, some demands for formation and development of specific forms of resource base, directly or indirectly subordinated to the needs of the direction of the development of tourist offer, are created.

Among the factors of resource base, receptive objects, factors of infrastructure and superstructure are analyzed here.

Receptive base in the municipality of Negotin

Receptive base of tourism includes objects of hotel management and restaurant management. Objects of hotel management mainly appear as basic and complementary objects. The basic objects, which are usually synonym for the factor of tourism development, are: hotels, motels, boarding houses, tourist settlements and hostels. The

complementary objects, which with their existence contribute to the development of mass tourism, are: camps, household accommodation (home industry); children, youth rest home; mountain hut, hunting, fishing lodge and other lodges (http://www.toon.org.rs/s_opstina.php).

The objects of restaurant management in the municipality of Negotin are present in two forms. The first form with complex types of services includes restaurants of all kinds, cafés and bars. The other form is with less modern types of services. It is composed of inns, taverns, bars and other types of restaurant management objects.

Using the term of catering industry, which statistically refers to both restaurant and hotel management, there are joint-stock companies (J.S.C) and private catering companies in the municipality of Negotin. The holder of tourist development in Negotin and surroundings is J.S.C. Inex "Krajina" with a tourist agency in its complex which deals with receptive and initiative tourism, propaganda and guide services. Hotel "Krajina" is a three – star- hotel, the capacity of 300 beds in single-bedded and double-bedded rooms and apartments. The hotel has a café with 350 seats, a restaurant for 150 people, a banquet hall and conference room, a pizzeria which is sometimes used as a discothèque. There is a park opposite the hotel with the monument of communist killed in war and five busts of national heroes. There are several restaurants in the city with grilled specialties and specialties of national cuisine, several cafés of private and social sector, with modern equipment. In close surroundings of Negotin, on the bank of the Danube River, there is a motel "Stojković" with the capacity of 30 beds, a restaurant and large terrace with a beautiful view of the Danube. There are several houses or boarding houses for rent.

Infrastructural and superstructure objects in the municipality of Negotin

Among the infrastructural objects in the function of recreation, the most important is Sport- Recreational Centre which includes: a football pitch with athletic track, two golf courses, handball and basketball court, two tennis courts, a swimming pool of Olympic size with water filters. In summer period various competitions and popular pool games are organized here with popular entertainers, held in the evening hours under the spotlights. There is a big Sport Hall in Negotin which has basketball, handball, volleyball courts and mini football pitch and, on some occasions, it is used as concert hall (http://www.toon.org.rs/s_opstina.php).

Supply of Negotin as an urban centre, especially the supply of attractive tourist localities with communal infrastructure is a necessary condition for both -existence and development of some forms of tourist traffic. The presence of some objects, not only referring to their total number but to their adequate quality as well, gives characteristic and qualitative features of suitable assortment of tourist services. Larger development of communal infrastructure and superstructure simultaneously means greater opportunities for more versatile and complex services for tourists and therefore opportunities for increase of tourist spending. Hence, the character of infrastructure and superstructure is complementary in tourism. Obviously, the purpose character and anticipated rank of tourist object should be taken into consideration. (Epler, 2002).

In accordance with this, for the needs of stationary tourism it is necessary to observe the state in the municipality of Negotin and ,if needed, reconstruct and build: accessible asphalt transport lines and put adequate informative road signs and boards, as well as plans of tourist locations in the municipality of Negotin; objects for water-supply from public water-supplies; objects for draining water by public sewerage system; arrange existing and create new green areas; see the possibilities for use of tourist objects with swimming purpose (arrangement of coastal parts of rivers, pools, lakes and similar);

construct, modernize and equip gas stations and small shops for repair of cars and river vessels.

For the needs of development of transit tourism it is necessary to reconstruct, build and equip: permanent and provisional water – supply and waste water drainage points; organized public baths and bathrooms with hot and cold water; communal objects for satisfying different tourist needs.

Day-trip and weekend tourism need accessible transport lines; drinking water points and water drainage systems; arrangement of green areas and recreational areas; public baths (swimming pools, river courses, lakes and similar); provisional communal objects which tourist can occasionally use.

Sport-recreational activities need the same objects as day-trip-weekend tourism, as well as adequate playgrounds for some types of recreation and sport (Buckley, 2002).

Hunting and fishing tourism demands the same communal objects as in day-trip-weekend tourism with possible adjustments for special types of tourists, for example: cold stores for hunted game; existence of special cages or boats for storing caught fish; objects for keeping additional equipment; cages for dogs; boat marines and repair shops for motor boats.

Economic and social effects of tourism in the municipality of Negotin can be achieved by better connection of agriculture and trade with tourism. Negotin and surroundings can satisfy wide tourist market, especially the one in Podunavlje with which it is well-connected, with a line of products. The effects should also be taken from the passenger traffic on the crossing Mokranje and future border crossing over the dam Đerdap II (Čučulović, 1985). It is necessary to think of objects and offer for passengers in railroad transport on time, since the construction of railroad for international transport is planned over the dam of hydropower plant Đerdap II. New jobs in tourism, catering industry and similar activities can be a part of the action for prevention of depopulation (Živković, 2006). Some effects can be achieved by engaging resources from the employees who temporary work abroad, and there are lot of them from Negotinska krajina (by introducing voluntary taxes). As a great number of them build big houses in their homeland, it is necessary to make first efforts for the development of tourism in villages (rural tourism). (Ploeg, 2000). In the municipality of Negotin, rural tourism is developed in the villages Tamnič, Rajac, Rogljevo, Vratna, Dupljane, Čubra and Štubik (Todorović, 2007).

Rating of the value of resource base in the municipality of Negotin

The same criteria, or attributes, as in natural and anthropogenic values have been considered in valorization of resource base of tourism: general features, attractiveness, the level of development and possibility for tourist utilization. With the aforementioned criteria it is possible to properly evaluate the importance of resource base for tourism. Therefore, the most important elements of base have also been evaluated. First, spatial organization of objects has been considered, which shows if the location or arrangement is connected to the most attractive tourist places, localities and tourist points, and their connection to the main transport lines. The second element are tourist objects with special offer which, with their service systems, should be adjusted to those special characteristics of this region which are the most attractive from the tourist point of view. The third element is arrangement and equipment of space, which should show how much the objects of resource base are in the accordance with current demands in terms of arrangement, and equipment, and how much they are adjusted to the tradition of the place. Since these three elements mainly refer to receptive objects, or objects of hotel and restaurant management, the objects of infrastructure and superstructure are taken as the fourth and the fifth elements. Tourist infrastructure, in a narrower sense, includes road network and accompanying objects, water-

supply, sewerage and objects for electric energy supply. Infrastructure, in a broader sense, includes parks, promenades and gazebos, sport objects, conference rooms. Superstructure usually implies trade and craft industry objects which can be in the function of tourism.

Table 3. Resource base and tourist equipment of the municipality of Negotin

Rating criteria	Spatial organization	Tourist objects with special offer	Arrangement and equipment of space	Infrastructure	Supra-structure
General features	3	2	3	3	3
Specific features	2	2	1	2	2
Attractiveness	2	2	2	1	1
The level of development	3	2	2	2	2
Possible tourist utilization	2	2	3	2	2
1. General tourist value	2.4	2	2.2	2	2
2. Tourist importance	2	2	2	2	2

Table review of rating, table III, shows that the majority of elements of resource base have general tourist value-satisfactory (2), which implies that resource base has more shortcomings than the majority of other factors of the development of tourism. The highest grade has spatial organization (2.4), while other elements mostly have grade two (2) or approximately two (~2). Observing the criteria of valorization, it is noticed that general features of objects, level of the development and possibility for tourist utilization are the most valuable. In accordance with general state of resource base, tourist development, as it can be expected, has tourist importance of regional rating.

Tourist traffic in the municipality of Negotin

Tourist traffic is given for the period 1998-2007. Choosing this period, apart from the insight into the present state, we can see traffic movement in time when it was relatively unstable, or, when drastic circumstances could influence its decrease (sanctions, bombing, decline of social standard, poor financial situation).

In the M.A. paper of R. Čučulovića, observing the period 1989-1998, it was shown that the highest number of domestic and foreign tourists in the municipality of Negotin was in 1990 (8.750 or 1.846). The number of domestic and foreign tourists in the municipality of Negotin was decreasing until 1998 and in that year there were only 4.247 or 246 tourists (Čučulović, 2001).

From the given data in the table IV, it can be concluded that the highest number of domestic tourists in the municipality of Negotin was in 2007 (5.859 tourists), and the lowest number in 2001 (2.866). When foreign tourists are considered, the highest number of them in the municipality of Negotin was in 2007 (427), while the lowest number was in 2001 (only 146). It is evident, according to the table 4, that the number of domestic and foreign tourist in the municipality of Negotin in the period 1999-2007 was increasing.

According to the data of the Republic Bureau for Statistics (Tourist traffic 1998-2007), shown in the table V (the number of tourist overnight stays in the municipality of Negotin), it can be concluded that the highest number of overnight stays was recorded in 1998 (15.366 tourist nights), and the lowest number in 2004 (only 8.613 tourist nights). The highest number of overnight stays of domestic tourists in the municipality of Negotin in the period 1989 -1998 was in 1989 (28.832), and the lowest in 1996 (11.881 tourist nights). The number of overnight stays of domestic tourists in the municipality of Negotin in 1998 was

14.922, and the lowest in 2004 was 8.218. The number of overnight stays of foreign tourists in the municipality of Negotin in the period 1989-1998, was the highest in 1990 (2.038), and the lowest in 1993 (320). The number of overnight stays of foreign tourists in the municipality of Negotin was the highest in 2005- 536 tourist nights, and in 2001 it was the lowest (only 183 tourist nights). Observing the number of overnight stays of foreign tourists, it can be concluded that this number has been increasing recently in the municipality of Negotin.

According to the data shown in the tables IV and V, it can be concluded that the decline of the number of tourist overnight stays in the municipality of Negotin in the period 1998-2007 has been the consequence of politic events in our country and in the surroundings, and therefore the decline of living standard.

Table 4. Tourists in the municipality of Negotin in the period 1998-2007

Table 5. Overnight stays of tourists in the municipality of Negotin in the period 1998-2007

Table 6. The length of stay (number of days) in the municipality of Negotin in the period 1998-2007

It can be concluded from the table 6 that the length of stay of domestic tourists in the municipality of Negotin was the longest in 2000 (4.8 days), and the shortest in 2003(1.5 days) , while the length of stay of foreign tourists in the municipality of Negotin in the same period was the longest in 1998 (1.8 days) and the shortest in 2007 (1.2 days).

The length of stay shows short stay of registered tourists, which is generally a characteristic of the length of stay in towns, and it refers to excursions, transit visits, presence at scientific and expert assemblies, manifestations or stay for business reasons. Longer length of stay can be realized by better affirmation of Rajačke pinnice, better offer of hunting tourism, possible organization of schools in nature or similar.

General evaluation of the possibility for the development of tourism in the municipality of Negotin

Performing tourist valorization of the basic factors of tourism of the municipality of Negotin, the average or general values and tourist importance per groups of factors and their effect on the development of tourism have been established. For general evaluation of the possibility for the development of tourism in the municipality of Negotin, parallel summing up of the recent results of tourist valorization of natural, anthropogenic values and resource base has been done, only tourist –geographic location is also added here although it has not been separately valorized before.

Table 7. General evaluation of the possibility for the development of tourism in the municipality of Negotin

General evaluation	Tourist-geographic location	Natural values	Anthropogenic values	Resource base and tourist equipment	General grade
General features	3	1.8	3.2	2.8	2.70
Specific features (rarity)	1	2.4	3.8	1.8	2.25
Attractiveness	1	2.2	2.6	1.6	1.85
The possibility for tourist utilization	3	2.8	3.0	2.2	2.75
Competition- the level of development	2	2.0	3.0	2.2	2.30
General value and the influence on the tourist development	2.0	2.2	3.1	2.1	2.4
Tourist importance	2	2	3	2	2

General evaluation for the municipality of Negotin shows that it has from satisfactory to good general value and that tourist importance of these factors is of regional to national ranking, which indicates that there are favourable conditions for the development of tourism. Anthropogenic values and, then, natural values have the biggest importance among analyzed factors. The lowest value has tourist-geographical location, which is less important because of those transport lines which are connected to Đerdap tourist region, north from the municipality of Negotin. Relatively low general value has resource base, or receptive base, infrastructure and superstructure. Apart from the objects of hotel management related to Negotin, there are no receptive objects connected to tourist places and localities which have solid general value, and particularly, valuable specific features. Objects with specific offer, such as authentic elements of culinary art and generally tradition in catering, are lacking. Among all, the objects which will enable the development of different forms of recreational tourism are especially lacking. The possibility for tourist utilization has the best grade (2.75), as well as general features of tourist factors with the grade(2.70), of all applied evaluation criteria in the municipality of Negotin.

Conclusion

The results of tourist valorization have shown that among natural resources, hydrography and fauna, have the highest general tourist value, evaluated with grade (3). General value of flora is rated as satisfactory (1.8), while climate is rated as unsatisfactory (1.2).

Rating of some elements of natural environment, which means their tourist importance, has shown that hydrography and fauna are of national ranking, and other elements are of regional ranking. The level of tourist importance of the first two elements is partly realized, despite numerous shortcomings in the organization of tourist offer, but in other elements it is currently realized mainly on local level.

Valorizing anthropogenic characteristics it can be noticed that spatial-cultural-historical objects, which include sacral objects- monasteries and churches and Rajačke pimnice, have maximal general value (4). Rajačke pimnice have particularly high value since they represent, for us, exceptional and unique value which can be considered in diverse ways and adjusted to tourist utilization.

Cultural institutions in the municipality of Negotin are rated with the average value 3.6. Monuments are rated relatively high since the majority of them symbolize the presence of Hajduk – Veljko Petrović.

The results of valorization have shown that the majority of elements of resource base have general tourist value- satisfactory, which implies that resource base has more shortcomings than the majority of other factors of the development of tourism.

For proper and planned expectation in tourism of the municipality of Negotin, coordinate development of domestic and foreign tourism is necessary. Primary, we think of organized appearance on the tourist trade. We still have not paid all attention to foreign visitors; neither did we promote our tourist offer on foreign market, all of which has deeper reasons in high expenses for these actions.

References

See references on page 99